

Adnan Jahić, *Između čekića i nakovnja. Muslimani u Drugom svjetskom ratu*, Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, Zagreb, 2023, 707 str.

U izdanju Bošnjačke nacionalne zajednice Grada Zagreba i Zagrebačke županije objavljena je krajem 2023. godine nova knjiga Adnana Jahića pod nazivom "Između čekića i nakovnja. Bosanskohercegovački muslimani u Drugom svjetskom ratu (1941–1945)". Kroz više kraćih poglavlja, Jahić je dao sintetski pregled položaja i uloge muslimana u gotovo svim važnim događajima i procesima u periodu 1941–1945. godine, te time ponudio monografiju koja navedeni predmet istraživanja posmatra kroz drugačiju tačku gledišta u odnosu na to kako je dosadašnja historiografija prezentirala ovu temu.¹

Dakle, u ovoj knjizi, hronološkim i tematskim pristupom, napravljena je rekonstrukcija položaja i uloge muslimana, ali i njihovog odnosa prema tada novosnovanoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH). U tom smislu, Jahić ne propušta analizirati i govoriti o odnosu muslimanske zajednice prema zločinima koje je ustaški režim počinio nad Srbima, Romima, Jevrejima i drugim nepoželjnim kategorijama. U knjizi su predstavljene posljedice koje su nastale, po muslimansko stanovništvo Bosne i Hercegovine, nakon ustaških zločina koji su doveli do izbijanja niza pobuna srpskog stanovništva tokom ljeta 1941. godine, te kakva je bila reakcija muslimanske političke i

vjerske elite na počinjene zločine i stradanje muslimanskog stanovništva. Značajnu pažnju Jahić je posvetio naporima i opredjeljenju muslimana da se upuste u oružanu borbu, a pokazano nam govori da u ovoj zajednici nije bilo jasne određene linije djelovanja po ovom pitanju, s obzirom na to da su se značajne grupe muslimana borile, kako u oružanim formacijama NDH, tako i u onima koje su osnivale okupatorske snage, jedinicama Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP), kroz različite oblike samoorganiziranja, ali i u četničkim odredima.

Važan, do sada izuzetno zanemaren aspekt u historiografiji u Bosni i Hercegovini, koji Jahić predstavlja jesu oblici i linije djelovanja muslimanske politike, te u konačnici Islamske vjerske zajednice, u posmatranom periodu. U tom smislu, naročito vrijedi skrenuti pažnju na Jahićevu analizu i doprinos odnosu muslimanske elite prema pitanju vjerskih konverzija koje su vrlo brzo postale tačka ozbiljnog sukoba sa ustaškim režimom. Uz navedeno, usko je bio povezan i problem nejednakog tretmana muslimana i katolika, na što je muslimanska inteligencija ukazivala tokom čitavog trajanja NDH, te isto koristila kao argument u svom djelovanju.

Pojedina iznimno važna pitanja poput demografskih gubitaka autor je, kako navodi, "svjesno izostavio i prepustio ih drugim istraživačima" (16. str.). Pored toga, Jahić s pravom ističe da osjetno slaba historiografska produkcija o temama iz Drugog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini predstavlja glavni razlog zašto se na mnoga pitanja mogu dati samo fragmentarni odgovori.

¹ Ukazujemo na studiju: Marko Attila Hoare, *Bosanski muslimani u Drugom svjetskom ratu*, (Zenica: Vrijeme, 2019).

Djelo Između čekića i nakovnja napisano je tako da nudi znanstveno utemeljenu sliku o prošlosti, a bez aspiracije da odgovori budu jedini ispravni i konačni, predstavlja vrijednu studiju o muslimanima Bosne i Hercegovine u Drugom svjetskom ratu. Na kraju, može se reći

da će ova knjiga u budućnosti biti prepoznata kao jedna od onih koje afirmiraju i prezentiraju odgovoran odnos, kako prema prošlosti, tako i prema sadašnjosti, odnosno da će nada, koju je na kraju uvoda knjige iskazao autor, u velikoj mjeri biti i ostvarena.

AJDIN MUHEDINOVIĆ